

DLA doktori értekezés tézisei

Kecskés D. Balázs

„IRRACIONÁLISAN FUNKCIÓS
HARMÓNIAK”.

HANGI ÉS HARMÓNIAI DINAMIZMUS
THOMAS ADÈS VÁLOGATOTT MŰVEIBEN

Témavezető: Dr. Barta Gergely, DLA, habilitált egyetemi
docens

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28-as számú művészet- és művelődéstörténeti besorolású
doktori iskola

Budapest

2023

I. A kutatás előzményei

Thomas Adès az egyik legismertebb, és zenetudományi elemzések tekintetében is az egyik legtöbb figyelemben részesülő élő zeneszerző. Az első kiadott könyv, amely Adès munkásságáról szól, 2007-ben jelent meg francia nyelven, ami meggyőző bizonyítéka a szerző nemzetközi státuszának. Az Adès-kutatás egyik mérföldköve a 2012-es interjúkötet, amely a zeneszerző és Tom Service beszélgetéseit tartalmazza. Az addig a zenéjéről csak ritkán és szűkszavúan nyilatkozó szerző ebben a kötetben betekintést enged nem csupán alkotói műhelyébe és kompozíciós gondolkodásába, hanem számos más alkotóval, darabbal való kapcsolatába is. Edward Venn monográfiája az *Asyla* című zenekari műről, amely az Adès-szel kapcsolatban addig megjelent legrészletesebb analízis, 2017-ben látott napvilágot. 2021-ben – Adès 50. születésnapjának évében – két átfogó tanulmánykötet jelent meg a zeneszerző addigi munkásságáról, az egyik a Cambridge University Press, a másik pedig az Oxford University Press gondozásában. Ugyanebben az évben a neves brit kortárszenei folyóirat,

a Tempo Journal az őszi számában több tanulmányt is megjelentetett az Adès-évforduló kapcsán. Az elmúlt bő másfél évtizedben az Adès-ről írt cikkek, könyvfejezetek, doktori disszertációk és szakdolgozatok száma folyamatosan és egyre gyorsuló ütemben növekszik.

Az Adèsről írt elemzések között szép számmal találunk olyan munkákat, amelyek a zeneszerző hangszervezési módjainak technikai leírásai. Azonban a kutatómunka folyamán az volt a benyomásom, hogy arról, mindezek hogyan állnak össze egy érzékeny és a zenetörténettel is szoros kapcsolatot ápoló, koherens zenei nyelvvé, az írások többségében kevés szó esik. Dolgozatomban a brit zeneszerző művei állandó párbeszédben állnak a zenetörténeti repertoárral.

II. Források

Disszertációm elsődleges forrásai Adès kompozíciói voltak, amelyek a Faber Kiadó gondozásában jelentek meg. A dolgozat során a zeneszerző pályájának különböző korszakaiból válogattam darabokat – olyan műveket, amelyek segítségével Adès hangokhoz és harmóniákhoz való viszonyát vizsgálhattam. Különösen fontos volt ebből a szempontból az *Asyla* (1997), a *Traced Overhead* (1996), a *Polaris* (2010), a *Blanca variations* (2015) és a *Növények* (2022) című darab. Emellett gyakran hivatkoztam a zeneszerzőnek a *Full of Noises* című interjúkötetben található gondolataira.

Másodlagos forrásként számos könyvet és tanulmányt használtam. Különösen sokat jelentett a kutatásom szempontjából Drew Massey öt esszéje, Edward Venn *Asyla*-monográfiája, valamint Jake Willson *Traced Overhead*-elemzése.

III. Módszer

Dolgozatomban a komponista hang- és harmóniaszervezési módjaira koncentráltam. Az első fejezet egyfajta elméleti megalapozása azoknak az elemzői szempontoknak, amelyek segítségével Adès zenéjét vizsgálom. A második fejezetben a zeneszerző dallam- és harmóniaalkotási technikáit elemzem. A disszertációnak ebben a központi, leghosszabb fejezetében az életmű különböző szakaszaiban íródott művekből vett részletek segítségével teszek kísérletet Adès hangokkal és harmóniákkal kapcsolatos hozzáállásának átfogó bemutatására. A harmadik fejezetben egy teljes Adès-tétel elemzésén keresztül tekintek újra végig azokon a zenei jelenségeken, amelyek a dolgozat második fejezetében műrészleteken keresztül mutatkoztak meg.

Munkám elsődleges újdonsága Adès zenéjének a tonális-funkciós repertoárhoz hasonló dinamizmusának bemutatása, valamint az adès-i komplex zenei struktúrákban megnyilvánuló spontaneitás vizsgálata.

IV. Eredmények

Disszertációm az első Adès-szel kapcsolatos magyar nyelvű zenetudományi elemző munka. A dolgozat megírására ösztönzött az is, hogy oktatóként azt tapasztaltam, a Zeneakadémia zeneszerzés szakos hallgatói közül sokan élénken érdeklődnek Adès zenéje iránt. Bár a nemzetközi Adès-kutatás az utóbbi években rendkívül intenzívvé vált, a legtöbb tanulmány és disszertáció angol nyelven született, így különösen időszerűnek éreztem egy magyar nyelven olvasható elemzés megírását.

Úgy gondolom, hogy a dolgozatban felvetett problémák vizsgálata nem csupán az Adès zenéje iránt érdeklődők számára lehet hasznos. Elemzésem inspirációs forrásként szolgálhat minden olyan muzsikus számára, aki a zenetörténeti múlt, a hagyományos hangi-harmóniai folyamatok és a 21. század jelenségei közötti kapcsolattal foglalkozik.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Thomas Adès művészete nagy hatást tett a zeneszerzői gondolkodásomra. Amikor zeneakadémiai hallgatóként Adès zenéjét megismertem, úgy éreztem, hogy sok 21. századi hangszín-központú mű után most olyan zenével találkoztam, ahol a harmóniának mint paraméternek kitüntetett, meghatározó szerepe van. Emellett inspirálónak találtam azt, ahogyan Adès a zenetörténeti hagyományhoz kapcsolódik. Mindezeknek a nyomai saját kompozícióimban is megjelentek.

Azok a darabjaim, amelyek leginkább az Adès-kutatásomhoz köthetők a *Komm* (2019) és a *Posztlúdiumok* (2023). Az előbbiben számos mikrotonális elemet használok, amelyre Adès-nek a negyedhangok struktúraalkotó képességével kapcsolatos székszise inspirált. Az utóbbi mű – amelyet a disszertáció megírásának időszakában kezdtem el írni – tudatosan reflektál bizonyos a dolgozatban felmerülő harmóniai és stiláris problémákra.